

BİR MÂDUN HİKAYESİ: SAİT FAİK ABASIYANIK'IN "STELYANOS HRİSOPULOS GEMİSİ" THE STORY OF A SUBALTERN: SAIT FAİK ABASIYANIK'S "STELYANOS HRİSOPULOS SHIP"

Emrah DOĞAN*

Öz

Bu çalışmanın amacı Sait Faik Abasıyanık'ın 'Stelyanos Hrisopulos Gemisi' isimli hikayesi, mâdunluk perspektifinden incelemek ve hikâyenin konusu, karakterleri, dönemin sosyo-ekonomik durumu, Sait Faik'in genel karakter seçimindeki yönelimini incelemektir. Madun terimi, ırk, sınıf, kast, cinsiyet, cinsel yönelim, etnisite veya dini açıdan toplumun aşağılanan ve hor görülen herhangi bir kişisini veya zümresini ifade eder. Bunun yanında, okuma yazması olmayan, alt kültüre mensup olup toplumda temsil edilmeyen, eğitim seviyesi düşük, bağımlı olan grupları niteler. Bu gruplar, egemen sınıfın baskılarından, doğrudan veya dolaylı yollardan etkilenmiş ve etkilenmekte olan gruplardır. Bu açıdan bakıldığında, Sait Faik'in bu hikâyesinde karakterlerin toplumdan dışlanmış, ezilmiş, alt sınıftan, sesini duyuramamış karakterlerden oluştuğu görülmektedir. Döneminin en önemli hikayecilerinden olan Sait Faik, ötekileştirilmiş, yoksul, mağdur, mazlum altsınıftan insanlara hikayelerinde yer vermesini onu diğer yazarlardan ayırır. İnsan sevgisi ile, gözlemci-gerçekçi bir şekilde yazdığı hikayeler yazıldığı dönemin şartlarını, sosyo-ekonomik durumunu, toplumun sosyolojisinin bir resmini çizmesi yönüyle önem arz eder. Sonuç olarak Zengin-fakir, köylü-şehirli arasındaki çatışma içinde kalan ve baskı altına alınan, sesi kısılan, topluma yabancılaşan mâdunlar, Sait Faik'in "Stelyanos Hrisopulos Gemisi" hikayesinde karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sait Faik Abasıyanık, Mâdun, Mâduniyet, Stelyanos Hrisopulos Gemisi.

Abstract

The main purpose of this study is analyzing Sait Faik Abasıyanık's story named 'Stelyanos Hrisopulos Gemisi' from the subordinate perspective and investigating the plot of the story, characters, socio-economical situation of the time and tendency of Sait Faik towards the choice of the characters. The term 'subordinate' refers to a person or a group that is belittled and marginalized by the society due to belonging to a different race, class, cast, gender, sexual orientation, ethnicity and religion. Furthermore, the term also refers to the groups that are illiterate, not represented in the society due to belonging to a sub-culture, undereducated and dependent. These groups have been affected by the oppression of the dominant class directly or indirectly. If the story is investigated from this perspective, it can be realized that the characters of the Sait Faik's story consist of people that are shunned by the society, belittled, belong to a lower class and can not make their voice heard in the society. Sait Faik, one of the most important authors of his time, gave place to the people that are marginalized, poor, victim, belong to an oppressed lower class in his stories which made him different from the other authors. The stories that he wrote in a humanistic and observant-realistic manner draw the picture of the situation, socio-economic state and sociology of the society of the time that the story is written which makes these stories important. Consequently, the subordinates that are left between the conflicts of the rich-poor, countryman-townsmen and oppressed, trailed off and become estranged to the society are the characters that we confront in the Sait Faik's story named 'Stelyanos Hrisopulos Gemisi'.

Keywords: Sait Faik Abasıyanık, Stelyanos Hrisopulos Ship, Subaltern, Subalternity.

Giriş

Günümüzde hala tartışılmaya devam eden bir konu olan, mâdunun kim olduğu, hangi özellikleri taşıdığı, toplumdaki konumunun nerede olduğu, madunları nerede aramamız gerektiği konusunda elimizde kesin bir tablo yoktur. Bu konu Mâduniyet Okulu teorisyenleri tarafından tartışılan bir konu olmaya devam etmektedir. Ülkemizde sınırlı ve kısıtlı kaynakla çalışılan bu alan anlamsal olarak birçok yere çekilebilir. Bu sebeple madun karakteri hakkında net bir tanıma ulaşmak oldukça güçtür.

Sait Faik sosyal ve sınıfsal eşitsizlik sebebiyle madun kimliği edinmiş kişileri edebiyat perspektifine yansıtarak madun kimliğini hikayelerindeki karaktere atfetmektedir. Dolayısıyla Sait Faik'in bu inter-disipliner çalışması madun kimliğini tanımlayabilmek adına önemli bir örnek teşkil etmektedir. Bu çalışmada ele alınacak olan "Stelyanos Hrisopulos Gemisi" isimli hikâyeyi mâdunluk perspektifinden incelemek aynı zamanda Sait Faik'in yaşadığı dönemin kültürel, sosyo-ekonomik ve siyasi konjonktürü hakkında bir çıkarım yapmamıza yardımcı olacaktır. Yönelindiği karakterler bakımından ezilmiş, alt sınıfa mensup, emekçi, mağdur, balıkçı, mazlum, fabrika işçisi, sesini duyuramayan yani "mâdun" dediğimiz kavramın içinde kendine yer bulan kişiler Sait Faik hikayelerinde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Sait Faik bir sosyal ve sınıfsal eşitsizlik figürü olan "mâdun" karakterleri edebiyat potasında harmanlayarak, bu

* Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kültürel Çalışmalar Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, emrah.dogan1@ogr.sakarya.edu.tr

karakterini hikâye üzerinden aktarmıştır. Dolayısıyla bu alanda inter-disipliner çalışma gerçekleştirmekte ve meselenin okurun zihin dünyasında kavranmasını sağlamaktadır.

Çalışmanın birinci kısmında madun ve mâduniyet kavramları, ikinci kısmında Sait Faik'in hikâye dünyası, son kısımda ise "Stelyanos Hrisopulos" hikayesinde madun görünüşleri ve özellikleri incelenecektir. Ülkemizde üzerinde pek fazla çalışmanın yapılmadığı bir alan olan Mâduniyet Çalışmaları (Subaltern Studies), Mâduniyet ve mâdun kavramını tanımamız açısından ilk kısımda bu kavramlar üzerinde durulacaktır.

1. Mâduniyet Çalışmaları

Mâdun (subaltern) kavramı ilk olarak Antonio Gramsci tarafından, Hapishane Defterleri adlı çalışmasında kullanılmıştır. Subaltern (Mâdun) kelimesi genellikle subaylarla ilişkili olsa da Gramsci terimi sadece askeri kurumlarla ilgili olacak şekilde kullanmamıştır. Gramsci mâdun(subaltern) ifadesini sınıfsal ve kültürel seviye olarak alt-şağı pozisyonlarda olan, kamusal alanda yeteri kadar temsil kabiliyetine sahip olamayan kesimleri belirtmek amacıyla kullanmıştır. Gramsci, alt grup gruplarının yaratmadıkları koşullarda yaşadıklarını ve bu koşulları değiştirmeye çalıştıkları zaman iktidar gruplarının gücüyle karşı karşıya kaldıklarını aktarır. Gramsci, kendisi dışında gelişen etkenlerle bir çeşit mecburiyet yükü altında yaşamını sürdürmek zorunda kalan alt grup gruplarının ilişkisel sürecini, gelişimini ve kökenini anlamaya çalışır; bu grupların nasıl ikincileştiği, kenarlarda nasıl hayatta kaldığı ve diğerlerinin nasıl alt-şağı bir toplumsal konumdan baskın olana kadar yükselişlerinde başarılı olduğu Gramsci'nin temel ilgi alanına girmektedir. (Green, 2006, 142-148)

Daha sonra Ranajit Guha ve Subaltern Studies yayın serisini kuran İngiliz ve Hint tarihçileri grubu Gramsci'nin *Mâdun* (Subaltern) kavramına ilişkin temaları güncel entelektüel tartışmalara dahil etmekte büyük ölçüde başarılı oldular. Bu alanda yapılmış öncül çalışmalardan birisi olan, Spivak'ın "Can Subaltern Speak? (Mâdun konuşabilir mi?)" isimli çalışmasında *mâdun*, en genel anlamıyla "toplumsal hareketlilikten mahrum bırakılmış kişi ve gruplar" olarak tanımlanmıştır. Spivak'a göre, *mâdun* konuşamaz, konuşursa *mâdun* olamaz. (Spivak, 1988, 278)

Mâdun kimliği ve mâdun karakterin toplumsal perspektifte sahip olduğu konumu tanımlayabilmek adına kelimenin etimolojik kökünü göz ardı etmemek gerekmektedir. Çoğu zaman kelimelerin dilsel kökleri kelimenin ifade ettiği anlamı kavramaya imkân sağlamaktadır. Arapça *mâdun* "altında olan, ast" deyiminden alıntıdır. Arapça *dun* "alt, aşağı (edat)" sözcüğünden türetilmiştir. Boğaç A. Ergene tarafından "subaltern" ve "subalternity" terimlerinin karşılığı olarak daha çok eski Türkçe 'de kullanılan "mâdun" ve "mâduniyet" sözcüklerinin kullanılması önerilmiştir. (Ergene, 1999, 32-46)

Yoksul-mâdun anlatılarında hiyerarşinin ve farkların en belirgin özelliğinin üst ve alt sınıflar arasında yaşandığını ayrıca bu üst-alt sınıflar arasındaki ilişkinin aşağılayıcı, onur kırıcı, yaralayıcı bir şekilde yaşandığına dair tanıklıkların bol olduğunu söyleyen Erdoğan, yoksulluğun sadece maddi yoksulluk olmadığını ifade ederken; sosyal yoksulluğun, yukarıdakilerin, kudretlilerin, zenginlerin aşağılayıcı bakışlarından kaçmanın da buna dahil olduğunu söylemektedir. (Erdoğan, 2007, 49). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere *mâdun* kimliğinin oluşumu yalnızca ekonomik yoksulluk değil; sosyal eşitsizlik, kamusal mahrumiyet, ekonomik yoksulluk gibi kavramların ortak paydasıyla meydana gelmektedir. Bu durum mâdun kimliğinin tanımlandırılmasını güçleştirdiği gibi mâdun kimliğine yazınsal bir literatürde örnek verme güçlüğünü de beraberinde getirmektedir. Bu bakımdan mâduniyet çalışmalarının inter-disipliner yöntemlerle farklı dallara aktarılması, mâdun kimliğinin tanımlanabilmesi açısından önem taşımaktadır.

Ayrıca kültürel çalışmaların yayılması, ekonomik ve politik olarak benimsenmesinden sonra mâdun kavramının ezilmiş, azınlıkta kalmış, mağdur yerine kullanılmasının, kavramın politik olarak kullanılmasına neden olduğunu söyleyen Ebru Yetişkin, mâdunun, hegemonik olanın otoritesine bağlı olması nedeniyle hegemonyanın ve otoritenin devam ettiğini, yani ikili bir dinamikten bahsedildiğini ekler. Emperyalizm, her koşula göre kendini ayarlayan projesi, sömürüleni sömürenin amaçlarına uygun bir şekilde inşa eder. Sömürü iki yolla işlenir; ilk yol kimliklerin ve kimliksizleşmenin inşasıyla benden olmayanın ayrılması, diğeri ise sahiplenmedir (Yetişkin, 2013, 5). Mâdun karakterinin edebiyat üzerinde temsilini eşsiz bir şekilde sunan Sait Faik' in çalışmaları, mâdun karakter örnekleme yapılabilmesi açısından önem arz etmektedir. Çalışmanın devamında Sait Faik'te mâduniyet görünüşlerine odaklanılacaktır.

2. Sait Faik ve Mâduniyet

Modern Türk hikayeciliğinin en önemli temsilcilerinden olan Sait Faik'in hikayelerinde yöneldiği kişiler ve yaşadığı dönemin şartları (1930-1950) dikkat edilmesi gereken unsurlardandır. Bu dönem, henüz çok partili hayata geçilmemiş, köylü ve kentli yoksulların, zengin kentliler ile iç içe geçtiği, aynı ortamda bulunduğu ilk zamanlardır. Yoksulluğun, Sait Faik hikayelerinde sıkça karşımıza çıkması, yoksulların ve

yoksulluğun görünümünün, toplumsal hayattaki konumlarının anlaşılması bakımından bu hikayeler önemli bir yere sahiptir. Sait Faik, kendisinden sonraki birçok yazar ve eleştirmen tarafından hakkında yazılmış, birçok kişiyi etkisi altında bırakmıştır. Bu nedenle Sait Faik hakkında söylenmiş sözler, yazılar, röportajlar O'nun hikayelerinde saklı olan mâdun görünümünü anlamamız açısından değerlidir. Fakir Baykurt'un şu sözleri, Sait Faik'in hikayelerinin yöneldiği insanları ve hayatlarını anlamamıza yardımcı olacaktır;

"Toplum katlarının ne kadar altlarından olursa olsun yiyici, sömürücü olmayan hiçbir insanı küçümsememiş, tam tersine onları kaleminin bütün gücüyle övmüş, yüceltebildiği kadar yüceltmıştır (...) O, hep anlatmak için çırpındığı yoksul balıkçılardan, boyacılarından, olumsuz fabrika koşullarında çalışan işçilerden, gazete dağıtıcılarından, yoksul emekçilerden yana olmuştur ".

Sait Faik kendisi gibi yalnız, küçük ve ötekileştirilmiş insanları sevmiş, hikayelerinde onlara yer vermiş, onları doğal halleriyle, oldukları gibi aktarmıştır. Sait Faik'in yaşayışı ve hikayelerinin özelliklerini anlamamız açısından Rasim Erdem Avşar'ın söyledikleri çalışmamızla paralellik içerisindedir; "Yoksullarla birlikte yaşayan, tercihini mazlum insanlardan yana kullanan Sait Faik, hikayelerini yazarken yalnızdır" (Avşar, 2015, 1-10). Sait Faik sıradan, yoksul, yalnız insanları, kendini, bireysel çelişkilerini yazmıştır. Hikayelerinde geçen yoksul ve mâdun görünümünün aslında toplumun içinde bulunduğu durumun bir yansımasıdır. Yoksulluğun Türkiye'deki gelişimine baktığımızda, Sait Faik'in Semaver kitabındaki hikayelerini kaleme aldığı senelerde (1930'lar), yoksulların maruz kaldığı ötekileştirmenin günümüzde tartıştığımız manada pek fazla görünürde olmadığı yıllar olduğu görülmektedir. Henüz oluşmaya başlayan şehirleşme aşamasında, zengin ve yoksul arasındaki çatışma ortamının yeni ortaya çıktığı, yoksulların toplumsal eşitsizlikten pay alması ve bunun kentteki yansımaları yine aynı senelere tekabül etmektedir. Ayrıca, yoksullardan duyulan hoşnutsuzluğun ve yoksulluğun göz ardı edilmesi yine aynı yıllarda gün yüzüne çıkmıştır (Avşar, 2015, 1-10).

Sait Faik'in gözlemci-gerçekçi bir bakış açısıyla yaklaştığı konularda kendi sıkıntılarında doğan dramı yansıttığı ve bunun kahramanlarıyla özdeşleşmesi anlamına geldiğini, hikayelerine bu açıdan yaklaşırsak kendini anlattığını görebiliriz (Kutlu, 1968, 13). Sait Faik hikayelerinde özellikle ezilen, sömürülen, yaşlı, balıkçı, fabrika işçileri, toplumdan soyutlanmış, açlık çeken, hasta, işsiz insanlardan yanadır. Şükran Kurdakul, Sait Faik'in hikayelerinde yazmaya değer gördüğü kahramanları şu şekilde aktarır: "Hastalar, işsizler, işinden olmuşlar, işçiler, balıkçı teknelerinde süngü ucunda yaşayanlar, yalnız kalmışlar, insandan sayılmayanlar, vücudunu satan kadınlar" (Kurdakul, 1996, 198). Bu örnekler doğrultusunda Sait Faik' in çalışmalarında oluşturmuş olduğu karakterlerin toplum tarafından kabul görmemiş, kendisini gerçekleştirmekte güçlük çeken ve toplumsal eşitsizlik mağduru bireyler olduğunu söyleyebiliriz. Aynı zamanda Sait Faik' in karakterleri kendinden, karakterinden ve iç dünyasından da derin izler taşımaktadır. Sait Faik oluşturmuş olduğu karakterlerde kendi iç dünyasına da ışık tutmuş ve kendi kimliğini edebiyat yoluyla hikâye karakterlerine aktarmıştır.

3. Stelyanos Hrisopulos Gemisi ve Mâdunluk

"Stelyanos Trisopulos" hikâyesi 1936 yılında yayımlanan "Semaver" kitabı içinde yer almaktadır. Bu yıllar, Cumhuriyet sonrası Türk toplumunda yoksul görünümünün, kentleşmenin, köylü ile kentli arasındaki çatışmanın ortaya çıktığı yıllardır. Bu yüzden alt-üst, zengin-fakir ve köylü-kentli arasındaki çatışma Sait Faik'in hikayelerinde kendine yer bulmuştur. Ayrıca kendisi varlıklı bir aileden gelen Sait Faik'in, bazı dönemlerde ekonomik olarak sıkıntı çektiği bilinmektedir. Karakterlerini betimlerken bile yoksulu en ince ayrıntısına kadar verir fakat zengin ya da ezen hakkında yüzeysel bilgiler aktarır. "Stelyanos Trisopulos" hikâyesi alt-üst, zengin-fakir arasındaki çatışmanın, dışlanmanın, yoksulluğun, ötekileşmenin merkezindeki hikayelerden biridir.

Sait Faik hikayelerinde mâdun sesleri/sessizlikleri, görünümüleri/hayaletleri, özellikleri gözümüze çarpmaktadır. Mâdun hikayelerinin önemli bir örneği olan "Stelyanos Hrisopulos Gemisi" isimli hikâyeyi, mâdunluk perspektifinden incelemek gerek Sait Faik'in hikayelerini yorumlamada gerekse Sait Faik'in ötekileştirilmiş, ezilmiş, altsınıftan, fakir, azınlıkta kalan insanları, gerçekçi bir şekilde ortaya koyuşunun, hikayelerindeki kahramanlarla, temsil ettiği gruplarla empati kurmamıza yardımcı olacaktır. Hikayelerini gözlemlerine dayanarak yazan Sait Faik, eserlerinde yaşadığı toplumun sosyo-ekonomik görünümünü de yansıtmaktadır.

Hikâye, kış vaktinin gelmesiyle derin bir yalnızlığa bürünen, ıssızlaşan bir adanın tasvirleriyle başlar; Sait Faik, tasvirlerinde o kadar iyidir ki, hikâyeye başlarken adanın yalnızlığını, soğuk rüzgarlarını okuyucuya hissettirir. "Balığın az, kışın çok olması günah çıkaran papazı bile düşündürürdü." (Abasıyanık, 2016, 7) cümlesi mekânın kasvetini gözler önüne serer.

Stelyanos ve torunu Trifon'un yoksul, mağdur, yalnız hayatları hikâyesinin ana hatlarını oluşturur. Stelyanos'un o sene balık olmadığı için çektiği sıkıntılar, birbirlerinden başka kimsesi olmayan dede ile torun arasındaki hüznü hikâye anlatılır. Dede ve torunun bu mâdun, mağdur, mağlup hayatlarında hiçbir şey yolunda gitmemektedir. Stelyanos'un şu cümleleri karakterlerin mâdun olarak değerlendirilmesi düşüncesini desteklemektedir:

"Bir bol balık olsaydı yarın da biraz gazyağı, bir parça şeker, Trifon'a bir pantolon, bir yün yelek, kendisine bir kasket alabilseydi. Evin içini biraz düzeltse, şehirden Trifon'a bir iki küçük hediyecik getirseydi. Bir denizci hikâyesi kitabı satın alsaydı. Bir kocaman gemi resmi bulup Trifon'un yattığı küçücük odaya çivileseydi..." (Abasıyanık, 2016, 8)

Hikâyenin başlamasıyla mekânın insan üzerinde bıraktığı etkiler göze çarpmaktadır. Toplumsal mekânın yapılanması, toplumdaki ayrışmanın seviyelerini kavramak açısından önemlidir. Bourdieu'nun "Mekânın Etkileri" başlıklı yazısında bahsettiği "mekân", Sait Faik'te de etkili bir mâdunluk göstergesidir. Sınıf-altı kavramı perspektifinden, tek başına mekân her şeyin açıklayıcısı olamaz, yalnızca diğer faktörlerin etkilerini artırıcı bir tesire sahip olabilir. Yoksulluğun-mâdunluğun içinde yaşamaya çalışmak, yoksulluğun şartlarının değişmesini zorlaştırır. Aynı mekân içinde, aynı yerlerde yaşayan birbirinden bağımsız gruplar birbirlerini etkilerler.

Hikâyede kışın gelmesiyle yalnızlaşan ada tasvirleri, karakterlerin içinde buldukları şartları anlamamız açısından önemlidir. "Kalpazanlar Kayası'nın üstünden lodos aştığı zaman, adanın poyraz tarafındaki evlerinde sessiz bir hayat başlardı. Göçler gitmiş olurdu. Banyolar sökülmüş; köşkler küskün ve hayatsız dururdu. Küçük sandallar yer yer karaya çekilmiş bulunurdu" (Abasıyanık, 2016, 7).

Mekândan bağımsız bir karakter düşünülemez. Mekânın etkilerinin insan üzerinde yarattığı tahakküm ve yalnızlık onları daha da mâdunlaştırmaya itmektedir. Yaşadığı şartlar ve mekân değişmedikçe Stelyanos ve Trifon'un içinde bulunduğu mâdunluk durumu da değişmemektedir. Stelyanos'un, evinin içininin tasvirinde kullandığı sözlerde maruz kalmaktan ve mecbur bırakılmaktan, duvarlarında gizli olan acılardan ve anılardan bahsetmektedir. "Küçük odanın tavanı insan boyundan yüksek olmasına rağmen, insanı eğilmeye mecbur bırakan bir karanlık; kilise önlerinde, deniz kenarlarında, balık ağlarının arasında, sandalın içinde çıkmış sarı alaminüt fotoğrafları hayal meyal fark ettirirdi (Abasıyanık, 2016, 10).

"Stelyanos Hrisopulos'un en şayanı dikkat yeri boynuydu. Hiç kimsenin boynu, bir balıkçının kafasıyla vücudu arasında yükselen bu garip sütun kadar sert, dik, kararmış, adeta nasırlı ve sinirli olamaz. Buruşuk derinin üstünde rüzgârın, güneşin yaptığı tesir çok büyüktür" (Abasıyanık, 2016, 11).

Sait Faik'in, Stelyanos Hrisopulos'un bedenini tasvir ederken kullanmış olduğu bu üslup, De Certeau'un mâdunluğun beden üzerinde yaptığı etkileri anlattığı sözleriyle örtüşmektedir. "Bedene kazınmayan yasa yoktur. Yoksulluk, mâdunluk, ötekileştirme, dışlanma de bedene kazınır ve bendende somutlaşır. Yoksul beden, baskı ve sömürünün, şiddetin asıl merkezidir" (Certeau, 1984, 139). Stelyanos'un yaşam mücadelesi, çektiği acılar, ölümler, yalnızlıklar bedenine kazınmış ve sömürünün merkezinde olan bu beden, çevresel faktörler kadar içsel faktörler nedeniyle de tahakkümün merkezi haline gelen bir bedene dönüşmüştür.

"Sait Faik bir konu değil, yaşamın bir parçasını işliyor, bir tez savunmuyor, bir yaşantıyı yansıtıyordu. Biz ancak o el attıktan sonradır ki, en önemsiz görünen insanların ve şeylerin zevkine eriştik" (Taner, 1983, 165). Diyen Haldun Taner'in söyledikleri gibi Sait Faik Fakir balıkçı Stelyanos Hrisopulos'un hayatını değiştiremeyeceğine, onu başka türlü aktaramayacağına göre, tuzu biberi tam kıvamında bir "mâdun" hikâyesi sunmuştur. Stelyanos Hrisopulos'un ailesindekiler teker teker yitirmesi, yanında sadece Trifon'un kalmasının anlatıldığı bölüm hikâyenin en can alıcı yerlerinden biridir; Kızı kaçırılmış, küçük kızı evlenmiş fakat damadın kayığının batması sonucu yakalandığı zatürre yüzünden hayatını kaybetmiştir. Kocasını kaybeden küçük kız üzüntüden verem olmuş, büyük oğlundan dört senedir haber alamıyordu. Küçük kızı öldükten sonra elinde avucunda sadece Trifon kalmıştır.

Trifon'un el emeği göz nuru olan gemisi, her şeyini yitirmiş deniz aşığı küçük bir çocuğun mutlu olmak için çabaladığı bir umut gemisidir. Bu gemi acılardan, yalnızlıklarla kaplı adadan ayrılma, kurtulma umududur. Trifon, özgürlüğe açılan bir yol için çabalamak, belki de yitirdiği sevdiklerinin yanına gitmek için, kendi çabalarıyla boyu kadar bir gemi yapar ve içini hayallerle doldurur. Bu seferki gemi ilk seferki gibi batmayacak diye umut eder. Stelyanos gemiyi şöyle tarif eder; "Bu, artık şimdiden kaptan olacağı anlaşılan bir delikanlının gemisiydi. İçinde açılmak, uzaklaşmak, seyahat arzuları dolu, hür, serazat, vatansız bir insanın gemisiydi." (Abasıyanık, 2016, 12) Stelyanos'un torununa bağlı olduğu kadar Trifon da dedesine bağlıdır. Öyle ki; gemisinin adını "Stelyanos Hrisopulos" koymaya karar verir.

Bu hikâyede, Sait Faik' in yaşadığı dönemde insanları milletlerine, isimlerine, dinlerine, dillerine göre ayırmadan ele alması bakımından önemlidir. Azınlıklara, ötekileştirilenlere, ezilenlere yani *mâdunlara*

bakışı çok net olan Sait Faik'in "Stelyanos Hrisopulos Gemisi" hikayesi isminden dolayı Yücel Mecmuası'nda yayınlanmaz, bundan dolayı Sait Faik, Yaşar Nabi'ye bir mektup yazar: "Rum olmakla Türk olmamaları ve isimleri Hrisopulos olmakla insan yerine konmamaları lazım gelmeyeceğini benden ala takdir edersiniz." (Sait Faik, 2003, 56) ve bunun bir şeref meselesi olduğunu vurgulayarak, hikâyenin Varlık dergisinde çıkması için, ricada bulunmuştur. "Yalnızlık dünyayı doldurmuş. Sevmek, bir insanı sevmekle başlar her şey. Burada her şey bir insanı sevmekle bitiyor." (Abasıyanık, 2016b, 25) diyen Sait Faik insan yerine konulmayanları, dışlananları, yoksul ve namuslu insanların her zaman yanında olmuştur. Dönemin şartlarına bakıldığında 1930'larda "Vatandaş Türkçe Konuş" kampanyaları düzenlenmiş, gayrimüslimler 1940'lara kadar normal nüfus kütüklerine değil "Yabancılar Defterine" kaydedilmiş ayrıca, "Vatandaş Türk Malı Kullan" kampanyalarından 1950'lerde Kıbrıs sorunuyla "Türk Olmayandan Alışveriş Etme" kampanyalarına dönüşmüştür (Oran, 2014, 43).

Sait Faik'in bu hikayesinde; kaybedenlerin öyküsü, ezilenlerin psikolojisi, onların yaşama umutları görünür kılınmaktadır. "Trifon toprağı sevmez, ona hürmet ederdi. Çünkü birçok sevdiği orada, onun altında, aklın durduğu bir yerde yaşıyorlardı." Trifon'un yaşadığı sıkıntılar, yalnızlık, yoksulluk, ötekileştirme bir yana, bu sıkıntılarının kendisinde açtığı yaralar ve dışlanma özsaygıda sorunlara neden olmuştur. "Hiç mavi gözlü sahici kızlar Trifon'u severler miydi?" ifadesi yaşadığı ötekileştirme ve dışlanmanın problemini açığa çıkarmaktadır. Gemi de Trifon için dünya, mavi gözlü bir kızdır. Yoksulluklar ve yoksunluklar içinde yarattığı bu mavi gözlü kız onun yaşama sevincidir. Kötülüklerden kaçmak, iyiliklere koşmak için bu gemiyi yaratmıştır. Trifon gemiyi yapmak için günlerce uğraşmıştır. Üzerine "Stelyanos Hrisopulos" yazıp, sakız gibi beyaz yaptığı yelken için kullanacağı bezi günlerce kezzapla yıkamıştır. Trifon, bu kadar yokluk içinde, her zerresinde emek, fedakârlık ile yoğurmuştur geminin hamurunu ve bu sefer batmayacak, sağlam olacak diye kendi kendine mırıldanır.

Hikâyenin sınıfsal boyutuna baktığımızda, Stelyanos ve Trifon alt-ışağı bir konumda oldukları için toplumsal bir dışlanmaya maruz kaldığını görmekteyiz. Sesini duyuramamak ya da dinlenmeye değer bulunmamak, yoksul madunların en önemli özelliklerinden biridir. Mâdun olmak, başka şeylerin yanı sıra bir de "önemli olmamak", "dinlenmeye değer bulunmamaktır" (Beverley, 1999, 6). Hikâyede kimse Trifon'un neden bu gemiyi yaptığını sormamaktadır çünkü kimse onu dinlemeye değer bulmamaktadır. Bir tarafta Trifon'un "Stelyanos Hrisopulos" gemisi, diğer tarafta köyün bütün çocuklarını ve onların Japon mağazalarından, oyuncakçı dükkânlarından alınmış motorlu sandalları, yeşil ve beyaz boyalı yelkenlileri hazırda gemiyi batırmak için bekliyorlar. Sınıfsal eşitsizliğin etkilerini Trifon ve diğer çocuklar arasında görülmekte üst ve alt arasındaki çatışma gözler önüne serilmektedir. "Çocukların içinde derhal mühendisler peyda olmuş, toplar yapılmış, tüfekler hazırlanmış, kocaman taşlar bir kenara yığılmıştı." (Abasıyanık, 2016, 16) Yoksulluğun travmatize edici özelliğini yalnızca maddi yoksunluk değildir. Başkalarının, kudretlilerin, zenginlerin, komşuların aşağılayıcı bakışının eklenmesinden de ibaret olmadığını söyleyen Erdoğan, bu bakıştan kaçmanın da buna dahil olduğunu öne sürer (Erdoğan, 2007). Trifon, hazır alınmış yelkenliler karşısında, kendi yaptığı Stelyanos Hrisopulos' unu aşağılayıcı bakışlar altında suya indirir. Az sonra başlayacak düşman saldırıları karşısında çaresizce olanları izleyecektir. Trifon, çocukların her gün bozduğu kızağa gemisini yerleştirir ve öndeki tahtayı çeker çekmez yağlanmış kızaktan gemi hızla kayıp suyun üstüne çıktığı anda düşmanlar bir olup saldırmaya başlarlar; "Bu sırada on altı çocuk, aralarında motorlu sandallara, altın yaldızlı güvertelerinde yalancı insanlar bulunan kotralara sahip çocuklar da bulunan on altı çocuk, ellerindeki ve ceplerindeki taşlarla beraber fırladılar. Stelyanos Hrisopulos gemisini batırdılar." (Abasıyanık, 2016, 17)

Yoksul-mâdun anlatılarında, toplumsal hiyerarşilerin ve farkların temsilinin en belirgin özelliği, üst ve alt sınıflar arasındaki ilişkinin aşağılayıcı, onur kırıcı ve yaralayıcı bir şekilde yaşandığına dair yaşantı ve tanıklıkların bolluğudur (Erdoğan, 2007, 49). Bu hikâyede, bir çocuğun hayallerinin yıkılması, toplumsal dışlanmanın etkileri, emeğinin değersizleşmesi, ötekileştirme, sessizleştirme, dinlemeye değer görülmemesi, üst-alt sınıf etkisinin çocuklar arasında bile görülmesi gibi birçok "mâdun" özellikleri karşımıza çıkmaktadır.

SONUÇ

Sait Faik'in hikayelerinde seçtiği karakterleri ve mekanları, kendisinin de yaşamaktan mutlu olacağı kişiler ve yerlerden seçilmiştir. Onlar gibi olma isteği her zaman yüreğinde yer kaplamıştır. Bu yüzden de hikayelerinin mekanları, madunların çokça bulunduğu yerler ve orada yaşayan insanlardan seçilmiştir. Bu karakterler ve mekanlar kendinden bir parça yansıtıyor. Sait Faik' in karakterleri son derece doğal ve gündelik hayatla temas halinde karakterlerdir. Dolayısıyla bu karakterleri yorumlayarak dönemin atmosferini anlamak mümkün olabilir. Ayrıca Sait Faik'in hikayeleri interdisiplinerlik açısından değerli ve önemlidir bu sebeple bu çalışmalar edebiyat ve mâdunluk, edebiyat ve sosyoloji, edebiyat ve kültürel çalışmalar açısından yeni ufuklar açmaktadır.

Görüldüğü gibi Sait Faik hikayelerinde özellikle de “Stelyanos Hrisopulos Gemisi” isimli hikayesi madun görünümünü/görmezden gelinmelerini, seslerini/sessizliklerini ve mâduniyet özelliklerini bünyesinde barındırdığı görülmüştür. Sait Faik, bu hikayesinde Zengin-fakir, köylü-şehirli arasındaki çatışma içinde kalan ve baskı altına alınan, sesi kısılan, topluma yabancılaşan madunların edebiyatımızda bulunan satır aralarındaki çatlaklardan çıkarmış ve bizlere sunmuştur. Döneminin en önemli hikayecilerinden olan Sait Faik, ötekileştirilmiş, yoksul, mağdur, mazlum altınıftan insanlara hikayelerinde yer vermesini onu diğer yazarlardan ayırır. İnsan sevgisi ile, gözlemci-gerçekçi bir şekilde yazdığı hikayeler yazıldığı dönemin şartlarını, sosyo-ekonomik durumunu, toplumun sosyolojisinin bir resmini çizmesi yönüyle önemli bir boşluğu doldurur. “Stelyanos Hrisopulos Gemisi” hikayesi de mâdunluğun en iyi işlendiği Sait Faik hikayesidir. Hikâyede geçen mekân, karakterler, zaman ve bu karakterlerin yaşam koşullarına baktığımızda mâduniyetin etkileri görülmüştür. Yoksul-madun; görmezden gelinir, konuşamaz, ötekileştirilir ve dışlanmanın etkilerini üzerinde hisseder. Stelyanos ve torunu Trifon’ un bu hikayesi, söylediğimiz bu özellikleri kendi bünyesinde toplamıştır.

KAYNAKÇA

- Abasıyanık, Sait. F (2016). *Semaver*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Abasıyanık, Sait. F (2016b). *Alemdağ'da Var Bir Yılan*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Abasıyanık, Sait. F (2003). *Karganı Bağışla*. İstanbul: YKY.
- Avşar, Rasim. E (2015). Sait Faik Abasıyanık'ın Bir Kıyının Dört Hikâyesi'nde Hikâye Anlatan ve Hikâyeleri Anlatılan Yoksullar. *Hukuk Kuramı*, S. 5, s. 1-10.
- Beverley, John (1999). *Subalternity and representation: Arguments in cultural theory*. Duke University Press.
- Bora, A., Can, K., Çiğdem, A., Erdoğan, N., Laçiner, Ö., Ocağ, E., & Şen, M. (2007). *Yoksulluk Hâlleri: Türkiye'de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bourdieu, Pierre (2015). *Dünyanın Sefaleti*. Ankara: Heretik Yayınları.
- De Certeau, M., & Mayol, P (1998). *The Practice of Everyday Life: Living and cooking*. Volume 2 (Vol. 2). U. of Minnesota Press.
- Ediboğlu, Baki. S (1954). *Modern Türk Hikâyesinin Kurucusu Sait Faik*. Science York University, Toronto, Ontario.
- Erdoğan, Necmi (2007). *Yoksulluk halleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ergene, Boğaç (1999). Mâduniyet okulu, post-kolonyal eleştiri ve tarihte bilgi-özne sorunu: Osmanlı tarihçiliği için yeni dersler mi. *Toplum ve Bilim*, S. 83, s. 32-46.
- Green, Marcus (2006). *Gramsci's Concept of Subaltern Social Groups*. Unpublished Doctoral Thesis, Graduate Program in Political İnceoğlu, Y., & Çoban, S (2014). *Azınlıklar, Ötekiler ve Medya*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kutlu, Mustafa (1968). *Sait Faik'in hikâye dünyası*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kurdakul, Şükran (1996) Sait Faik Duyarlığı. Sait Abasıyanık 90 Yaşında. Ankara: Bilgi Yayınevi
- Spivak, Gayatri. C (1988). Can The Subaltern Speak?. (der.) Cary Nelson, Larry Grossberg, *Marxism and the interpretation of Culture*. Chicago: University of Illinois Press, s.271-313.
- Taner, Haldun (1983). *Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil, Sevimli Bir Aylak*. İstanbul: Cem Yayınları
- Yetişkin, Ebru (2013). Postkolonyal düşünce ve madun çalışmalarından neler öğrenebiliriz?. 13. *Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi*, Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği.